

« zurück blättern vor »

KRUŻGANEK subst. m., ab 1528; auch *krążganek*, *krocrganek*, *krozganek*, *kroźganek*, *krórganek*, *krucganek*, *kruczganek*, *kruszczganek*, *krusganek*, *kruszczganek*, *kruzganek*, *kruźganek*; ‘Korridor, der um den Innenhof eines Gebäudes verläuft und durch Arkaden zu diesem hin geöffnet ist; Portikus; Vorraum einer Kirche’ – ‘korytarz biegnący wzdłuż zewnętrznych ścian budowli, otwarty arkadami na dziedzińiec; portyk; kruchta’: 1528 Murm 129, SPXVI o 1552 KromRozm II a2v, SPXVI *śluchamy / yáko Mnich z Dworzáninem z ffedfsy ſye w krucganku / [...]* *roſpráwya*. o 1593 WujNT Ioann 5/2, SPXVI *A ieſt w Ieruzáleſie podle plácu owczego / ſadzáwká [...] máiáca piéć kruźganków*. o 1604 Jurk.Trag. 102 *Nie zwabię mnie w krocrganekách napisy pozorne, Częśćciej chwaleę mniemánie o sobie pokorne*. o (1661) 1960 Merk.Pol. 317 *Teraz tenże poſeł powiada, że on przy zgodzie rozumiał, że w krucganku klasztornym funkcyja odprawować się miała*. o 1684 W.Koch.Dz.B. 54 *Widzi z najprzedniejszego kryſtału robione / Stupy, pod ſtrop kruczganeków długich wynieſione*. o (1745–1746) 1753–1756 Chmiel.I 78, L *Ambit, kruźganek do koła*. o (1777–1791) 1903 Staszic Dzień. II 109, DOR *Wszedłem do budowli wielkiej, w kruźganek naokoło murowanej, z małymi kolumny marmurowymi*. o 1823 G 487, SJAM *Szedł kruźganekami przed więźnej podwoje*. o †1859 Krasień., SW *Choraęwie cechów powiewały na kruźganekach wież*. o (1946) 1947 Iwasz.J. Mił. 169, DOR *Wchodząc ze zgiełku południowego miasta w ciszę kruźganek klasztornego słyszemy cichy szmer fontanny*. – (SŁA), SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR (archit.). o **Var:** *krążganek* subst. m. – SW (m.u.); *krocrganek* subst. m., (1595) 1925 DiarPeregr 87, SPXVI o [LBel.] 1604 Jurk. Trag. 102 – (SŁA), SPXVI; *krozganek* subst. m., [hapax] 1592 UrsinGramm 190, SPXVI – SPXVI, L (zan.); *kroźganek* subst. m., [hapax] 1592 Ursinus, SŁA – (SŁA), SW (stp.); *krórganek* subst. m. – (SŁA); *króźganek* subst. m. – (SŁA), L; *krucganek* subst. m., 1552 KromRozm II A2v, SPXVI o [LBel.] (1661) 1960 Merk.Pol. 317 – (SŁA), SPXVI, L, SW (stp.); *kruczganek* subst. m., 1551 KromRozm I P3, SPXVI o [LBel.] 1670 Odym.Sw. 2 E3B, L – (SŁA), SPXVI, L, SW (stp.); *kruszczganek* subst. m., 1528 Murm 129, SPXVI o [LBel.] 1532 BartBydg 120, SPXVI – (SŁA), SPXVI; *krusganek* subst. m., 1584 Paprocki Herby 399, SŁA o [LBel.] 1588 Calep, SPXVI – (SŁA), SPXVI, L, SW (stp.); *kruszczganek* subst. m. – SW (stp.); *kruzganek* subst. m., 1561 Leop 2.Mach 1/15, SPXVI o [LBel.] 1823 G 474, SJAM – nur SPXVI; *kruźganek* subst. m. – CN; *kruźganek* subst. m., 1593 WujNT Ioann 5/2, SPXVI – (SŁA), SPXVI, CN, TR, L, SWIL, SW, LSP, DOR (archit.). o **Etym:** **1)** mhd. *kriuzganc* subst. m., ‘Säulengang’, LEX. **2)** nhd. *Kreuzgang* subst. m., ‘Säulengang oder Halle an Klöstern, Kirchen’, GRI. **3)** md.

krūzeganc subst. m., ‘Kreuzgang’, SŁA. ◇ **Konk:** *ambit* subst. m., bel. seit 1577, SPXVI, zuerst geb. CN; *galeria* subst. f., bel. seit 1781–1783, L, zuerst geb. L. ↑ *ganek*. ◇ **Der:** *kružgankowy* adj., [hapax] 1950 Dobrow.T.Szt. 119, DOR, zuerst geb. Sw. ❖ Die deutsche Bedeutung, die am Anfang steht, bezieht sich nur auf Kirchen und Klöster. Die anderen Bedeutungen sind also polnische Weiterentwicklungen, die ähnliche kirchliche (‘Vorraum’) oder nicht-kirchliche Bauten bezeichnen. Bis heute hat sich wohl nur die ursprüngliche Bedeutung gehalten. Die Formenvielfalt ist überraschend, wobei alle Formen auf eine nicht diphtongierte, d.h. spätmittelhochdeutsche Urform zurückgehen. Durchgesetzt hat sich die Form der katholischen Bibelübersetzung von J. Wujek.

« zurück blättern vor »